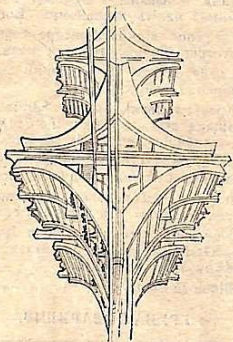
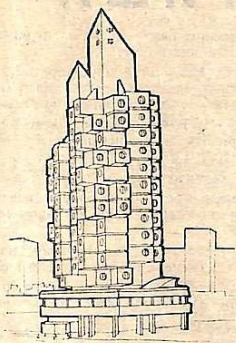

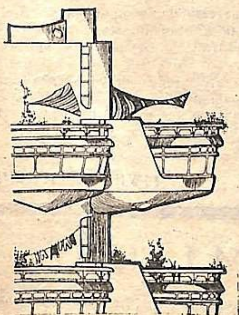
КОЛЕКТИВНЕ ЖИТЛО: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Мал. 3.

Мал. 4.

Мал. 5 (а).

ПРОБЛЕМА формування колективного житла—одна з найбільш складних в архітектурі та містобудівництві. Дійсно, соціальні опити постійно відтворюють висновки про те, що переважна більшість людей в усьому світі бажать жити у власному будинку з садочком. Здавалося б питання вирішено, саме так і треба влаштувати житлове середовище. Та спроби забезпечити всіх котеджами в умовах вищезгаданого населення призводять до тотального вищезгаданого. В Лос Анжелесі, де «будиночки з садочком» простягаються на багато десятків кілометрів за обрій, а пожитий дотягують до них приватним транспортом, встановлений рекорд по забудованню середовища (не рахуючи Чорнобильського лиха). Де вже шукати бажаного комфорту!

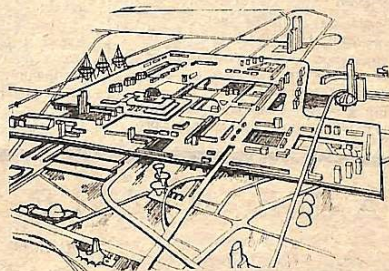
Отже, концентрація житла в містах необхідна і немінуча. Варто тільки визначитись в меті та засобах підвищення зручностей проживання.

Сучасний багатоповерховий житловий будинок, в якому проживає більшість з моїх шановних читачів, влучно названий французькими архітекторами «стележем для складання робочої сили». Невизначеність та негуманність таких будинків надали багато тем для гумористів, хоч виконали зовсім не смішну роль в культурній деградації підрастаючих поколінь мешканців. Зрозуміло, архітектори врахували помилки і залишилися байбужими. На жаль, часто зусилля до збільшення виразності призводять до погіршення функціональних характеристик житла.

Досить згадати спроби «збагачення архітектури» стележа за рахунок ускладнення периметру плану. Монотонність подолана. А пожитий?—Гм дотягуються численні «холодні» стіни, затіненість вікон та небажаний візуальний контакт із сусідами. Другий засіб формального покращання композиції стележа—створення різноповерховості частин будинку, що забезпечує «нервовий силует». Та хіба можна не замислитись над тим, яка кількість житла вирізана таким чином з будівлі?

Тема статті не дозволяє приділити належну увагу до конструктивних рішень будинків—стележів, складених з уніфікованих стінових панелей. Варто тільки зауважити, що уніфікація призводить до надмірних витрат матеріалів в спорудах, де не врахований різний ступінь завантаження елементів.

Таким чином, вдосконалення колективного житла повинне передбачати не тільки (і не тільки!) створення експресивного силуету, а—це

Мал. 2.

головне—збагачення функціонального забезпечення і раціоналізації конструктивного вирішення. Саме так створені природні форми, що є водночас і конструктивно, і естетично досконалими.

Помітною хвилю сучасного багатопверхового житлового будинку є ущільнення житлової площі поряд з відірваністю від біосфери на ділянці забудови. Засобом до підвищення рівня комфорту може стати наближення впорядкованих зелених зон до житла, давно відомих в історії як «висячі сади». Створення штучних рішень дозволяє кардинально поліпшити екологічний стан не тільки в окремому будинку, але й в житловому масиві за рахунок вертикального зонування транспортних потоків з господарини ділянок, що відокремлені від пішохідних шляхів та місць відпочинку. Дозволює собі ілюструвати цю тезу проєктивними пропозиціями будинку з «висячими садами» та багатоярусного центра міста, які запропоновані І. Лошаковим. (Мал. 1, 2).

У вказаних випадках мова йде про успішні зони відпочинку, яке було властиве першій половині ХХ сторіччя. Але зараз ми є свідками зростаючої тенденції індивідуалізації житлового середовища, потягу до створення власного, обмеженого та захищеного світу. Чи можливий компроміс між перевагами особистого будинку і вимогами концентрації житла?—Одним з поширених підходів є створення будинків, де кожна квартира отримує власний «двір»-терасу. Комфортність такого житла значно більша, ніж звичного стележа. Розвиваючи цю ідею, архітектор Кензо Танге запропонував терасу субструкції, своєрідні штучні схили в Токійській затоці, на яких виділялися ділянки для будівництва таких бажаних «будиночків з садочком». (Мал. 3). Однак, велика вартість проєкту загальмувала його втілення.

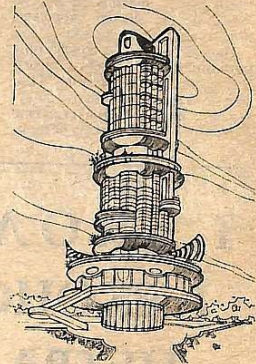
Більш доступні рішення базуються на використанні структури дерева. З застосуванням цього принципу були створені пропозиції, а далі і реальні проєкти споруд, в яких блок-кімнати закріплювались неначе гілки на комунікаційно-конструктивному стовбурі. (Мал. 4). Зауважимо, що таке конструктивне рішення дозволяє рівномірно завантажити елементи споруди. Це забезпечує значну економію матеріалів. Збільшує ефективність застосування замість двомірних панелей просторових тонких шкаралуп. Цей принцип був покладений в основу створення проєкту житлових будинків на тоді ще асоційний конкурс нашим творчим колективом під керівництвом І. Лошакова. Суть архітектурної пропозиції полягає в тому, що на комунікаційно-конструктивному стовбурі закріплюються котеджі з дахами-терасами. Таким чином можна позбавитись основного недоліку терасного будинку—розміщення тераси на даху сусіда.

Пропоновані будинки-дерева не вимагають штучних додатків до збільшення їх виразності. Різноманітні комбінації стовбурів відкривають можливість до створення достатньої кількості ансамблей (Мал. 5 а, б, в).

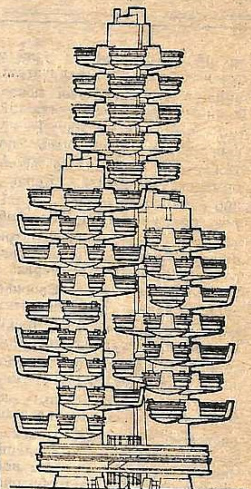
Принцип закріплення змінних капсул-квартир на стаціонарній структурі відкриває можливість їх періодичної заміни на модернізовані в міру фізичного та морального старіння.

В таких умовах зовсім не фантастичною вважається можливість вибору модної моделі житла з врахуванням устаткування, спорядження та стилістики.

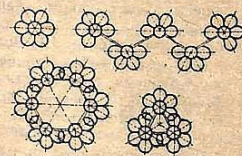
Т. БУЛИЧЕВА,
кандидат архітектури

Мал. 1.

Мал. 5 (б).

Мал. 5 (в).

ЩО ЧИТАТИ З ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Чубач, Ганна.
Небесна долина: вибрані поезії.—
К.: Укр. письменник, 1993.—367 с.
Книгу вибраних і нових поезій
відомої української поетеси Ганни
Чубач «Небесна долина» з радістю
вітатимуть читачі і критики, що сте-
жать за творчістю авторки дванад-
цяти збірок. Орієнтиром для тих, хто
вперше бере до рук це видання,

хай буде стаття І. М. Дзюби, що
тонко і глибоко висвітлює найхарак-
терні риси таланту Г. Чубач: її
слово звучить поетично, емоційно і
щиро.

Не відлюбив свою тривогу рані-
ше... Василь Стус—поет і людина:
Спогади, статті, листи, поезії / Упор-
ядков. Орач О. Ю.—К.: Укр. пись-
менник, 1993.—400 с.

Василь Стус повернувся на Укра-
їну... Через чотири роки по смерті.
Його прах перевезено з табірною
цивільної, що за Уралом, до Києва,
на Байкове кладовище. Усе життя
йшов він до свого народу, ніс на

плечах тяжкий хрест правди і сум-
ління, шов, знаючи, що сходять—
на Голгофу. До книги увійшли
спогади друзів поета, товаришів по
ув'язненню, уривки з листів, вірш,
фотодокументи.

Микитин, Теодор.
Дума про полковника Нечая; Іс-
торичні повісті.—Львів: Червона ка-
лина, 1993.—424 с.

До 80-річчя популярного історич-
ного повістара Т. Микитина «Чер-
вона калина» випускає перший том
із трьох запланованих його творів
«Дума про полковника Нечая», куди
увійшли три його повісті на теми

козаччини. Два наступні томи «Вте-
ча з царського міста» (цикл повіс-
тей з історії Стародавнього Світу)
та «Сурми сурмлять у Галичі» (Іс-
торичні повісті книжого періоду) го-
тується до друку.

Спілейн, Міккі.
Мій вбивця; Коп пішов; Коротке
замикання; пер. з англ.—К.: Мо-
лодь, 1993.—432 с.

До книги увійшли захоплюючі
твори відомого американського письмен-
ника, майстра детективного жанра
Міккі Спілейна.

О. ЛАВРУХІНА,
бібліотекар

Грибна пора

Як здолати проблему енергетичної кризи? Дефіцит енергії не дає змоги розвивати вітчизняну промисловість, яка, на жаль, побудована на енергомістких технологіях, створює серйозні проблеми з транспортом, величезний борг Росії у валюті — це теж «тягар на наших ногах».

Швидке вичерпання дешевих палив на Україні повертає нашу увагу все більше до нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії.

Чи можна взагалі обійтись без споживання органічного палива? Такі Дослідні системи на полігоні АН України «Десна» біля м. Остер Чернігівської області показали на практиці, що сонце, вітер, тепло землі та річкової води цілком достатні для енергозабезпечення лабораторного комплексу, теплиць та житла! Але... це ще значно дорожче, ніж традиційні джерела.

Перспективні використання нетрадиційних джерел енергії все такі поліпшуються. Цілком вдало вже використовують перші вітроустановки у Криму (8 вітрогенераторів

ного факультету розробили проект-пропозицію зони відпочинку у м. Судак у Криму на 500 відпочиваючих. Майдачик під будівництво розташований у долині серед гір на відстані приблизно 1 км від берега моря, бо уся інша територія вже забудована. Планується побудувати 4 житлові корпуси, що будуть працювати цілий рік, культурний центр, відкритий та закритий басейн з підігрітою морською водою, медичний центр, ідеально. Господарчий двір з усіма службами, котельною та інженерними спорудами буде розташовано ви-

І ЕКОЛОГІЯ, І ЕКОНОМІКА — НЕТРАДИЦІЙНІ!

по 100 квт кожний), які у перші ж роки експлуатації вийшли на економічні показники місцевих електростанцій, що працюють на мазуті. У перспективі — будівництво потужного вітчизняного вітро-комплексу поблизу Керчі з 300...400 генераторів загальною потужністю 30 МВт. Тобто там, де є стабільні вітри, вітроустановки рationally використовувати вже зараз!

Виправдовує себе у Європі й застосування геліосистем, особливо у зонах, де бажано зберегти навколишнє середовище. Цікавий проект здійснено у м. Оберсбург (Німеччина) — «сонячний дім» побудовано і обладнано великою системою з плоских колекторів, що зайняли усю південну частину даху. Ця система повністю забезпечує потреби опалення, гарячого водопостачання, кондиціонування повітря мешканців. Поряд з будинком стоять також панелі сонячних батарей. До речі, багато фермерів Швейцарії також користуються сонячними батареями, щоб заряджати акумулятори електромобілів, які використовуються для подорожей на невеликі відстані.

Навесні цього року в одній з передач ТВ ми бачили сюжет про застосування в одній з науково-дослідних лабораторій США сонячних батарей. Лабораторія розташована у пустелі на відстані 300 км від найближчого міста. Тому навіть при вартості 1 вт панелі у 5 доларів виявилось більш доцільним встановити 10 м² батарей, ніж прокласти та експлуатувати 300 км лінії електропередачі.

Особливі проблеми виникають у курортних зонах Криму та Південної України. На жаль, саме ці регіони найгірше забезпечені газом та іншими паливами. Потрібно й захищати природу особливо ретельно. Щоб з'ясувати можливість впровадження нових принципів енергозабезпечення ми разом з студентами — старшокурсниками архітектур-

ше у горах, над зоною відпочинку. Енергозабезпечення буде здійснюватись головним чином вітрогенераторами. На вершинах гір встановлені 9 вітрогенераторів по 100 квт кожний. Буде й геліосистема з 1000 м² колекторів, з баком-акумулятором ємністю 100 м³. Планується застосувати й дублюючі системи, автоматичні пристрої для керування.

Житлові корпуси розташовано на схилах гір, ступінчасто, так, що дах нижнього поверху служить балконом верхнього. У будинках буде застосовано ефективні конструкції, багатопарові стінові панелі з термоізоляцією, що дасть змогу зменшити втрати тепла приміщеннями у 2 рази порівняно з тими, що застосовувались раніше. Опалення повітряне, з застосуванням геліосистем та гравійних акумуляторів тепла. А ще ці акумулятори дозволять використати прохолоду нічного повітря для кондиціонування вдень, при підвищенні температури. Передбачені також водянні та електричні калорифери.

Планується встановити ємності-утилізатори для уловлювання тепла води з ванних кімнат. Коли ви прийняли ванну і випускаєте воду з каналізацією, ви втрачаєте 8 квт тепла. А тепер помножте це на 500 чоловік!

Перша черга енергозабезпечення передбачає будівництво вітрогенераторів, геліосистем та газової котельні на 1,5 МВт. У другу чергу буде застосовано теплонасосні установки для використання тепла морської води, а котельня залишиться як резервна.

Технічні можливості використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії цілком ясні. Але треба зараз дуже ретельно рахувати кожен карбованець і добре подумати, де його краще використати!

В. Л. ПИСАРЕНКО,
доцент кафедри теплогазопостачання і вентиляції

ПАМ'ЯТІ ТОВАРИША

Завжди буває привід, коли до людей приходить смуток. Всі ми в останній час сумуємо, що після тривалої хвороби 17 липня 1995 року пішла з життя доцент кафедри фізики ІРИНА ЮРІВНА ПЕТРЕНКО.

Тепер її колеги з кафедри та всі, хто знав Ірину Юріівну, присвячують їй ці спогади, розповідають про її життя, роботу, шлях, який вона пройшла в нашому вузі.

Народилася Ірина Юріівна 19 серпня 1932 року. В 1950-му закінчила із срібною медаллю середню школу в Кам'янець-Подільському і вступила в Київський Державний університет імені Т. Г. Шевченка на фізичний факультет. По закінченню КДУ І. Ю. Петренко приходила на роботу на кафедру фізики в Київський інженерно-будівельний інститут. Ірина Юріівна мала лише один запис в трудовій книжці. Вся її фахова діяльність пов'язана з нашим вищим навчальним закладом. Тут вона пройшла шлях від асистента до доцента, стала кандидатом технічних наук. Яку б роботу не виконувала Ірина Юріівна, її відзначала бездоганна добросовісність, палка небайдужість до справи і до людей, з якими вона спілкувалась. Доцент Петренко була блискучим викладачем,

улюбленцею студентів, талановитим вченим; їй належить чимало наукових та науково-методичних робіт. Вона працювала разом з видатним вченим, професором Віктором Дмитровичем Глуховським в перші роки, коли відбувалось становлення проблеми шлакобудування в'язучих і бетонів. Вона вперше застосувала методи термографічного аналізу для дослідження складу новотворень лужних систем.

Ірина Юріівна була щирою і порядною людиною, людиною з Великої Літери в повному розумінні цього слова. Багато часу вона присвятила громадській роботі, протягом десятиріччя була членом профкому інституту. Ірина Юріівна ніколи не чекала щоб

її попросили про допомогу, вона пропонувала поміч сама і допомагала близьким і друзям, знайомим і навіть незнайомим. Вона несла своє відкрите щедре серце назустріч людям, творила наукової і доброти.

Красуна зовні, Ірина Юріівна вражала всіх, хто знав її зблизенька, глибиною внутрішньої краси. За свою натхненну працю І. Ю. Петренко була нагороджена Державною нагородою Орден «Знак Пошани». Ця нагорода символізує. Всі, хто добре знав Ірину Юріівну, буде пам'ятати її завжди, і лише добром.

Вічна їй шана.

ГРУПА ТОВАРИШІВ.

ПАМ'ЯТІ ТОВАРИША

27 вересня 1995 року на 100-му році життя помер найстаріший викладач нашого університету, один з організаторів керамічної промисловості в Україні, член КПРС з 1917 року, доцент кафедри будівельних матеріалів, кандидат технічних наук **ВАСИЛЬ ОЛЕКСІЙОВИЧ ВІЗІР**.

Син селянина з Полтавщини, Василь Олексійович прожив велике, важке життя, але куди б його не кидала доля він завжди залишався людиною з Великої Літери.

Свою трудову діяльність він розпочав в 1910 році на Войтовському цегляному заводі, де був коногоном. В 1911 р. вступив в Миргородську художньо-промислову школу ім. М. В. Гоголя, що й визначило всю його подальшу діяльність.

В 1915 р. призваний в армію, воював на Румунському фронті, потім громадянська війна і служба в Червоній Армії.

Після демобілізації в 1923 році В. О. Візир бере участь у відновленні зруйнованого війною народного господарства України. Він — головний інженер, а потім — директор фарфоро-фаянсових заводів в Полонному, Токарівці, Олевську, Славути.

З 1930 по 1935 роки Василь Олексійович був студентом Московського хіміко-технічного інституту ім. Д. І. Менделєєва, потім знову робота на виробництві в Москві. Починаючи з 1941 року він працює директором науково-дослідного інституту кераміки і в'язучих Наркомату промисловості будівельних матеріалів СРСР.

В роки війни він керує найважливішими оборонними темами, одна з яких стала надалі його

кандидатською дисертацією — «Спосіб отримання керамічних авіаційних бомб».

З 1944 р. В. О. Візир стає директором Київського технологічного інституту силікатів. Після закінчення цього інституту з Київським політехнічним інститутом в 1953 році Василь Олексійович переходить на роботу в Київський інженерно-будівельний інститут на кафедру будівельних матеріалів, де й закінчився його трудовий шлях.

Близько 40 років працював він доцентом, пізніше старшим науковим співробітником кафедри.

За період своєї творчої діяльності він виконав ряд наукових і експериментальних робіт. Він автор таких відомих монографій як «Технологія керамічних фарб», «Контроль якості керамічних матеріалів», «Оздоблювальні і мозаїчні керамічні виробы» і ін.

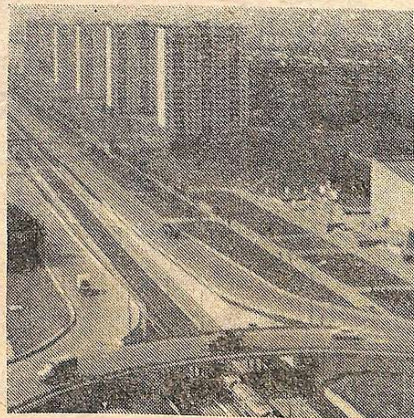
Під його керівництвом на кафедрі було створено лабораторію будівельно-декоративної кераміки, продукцією якої стали керамічні панно на стінах нашого університету.

Великий життєвий шлях пройшов В. А. Візир. Він був завжди в оточенні молоді. Йй він передавав свій багатий життєвий та професійний досвід.

Для всіх, кому довелось трудитися поруч з Василем Олексійовичем, назавжди збережеться образ принципового вченого і педагога, чуйного і сприйнятливого товариша, працелюбові і невтомної людини.

ГРУПА ТОВАРИШІВ

НАШЕ РІДНЕ МІСТО

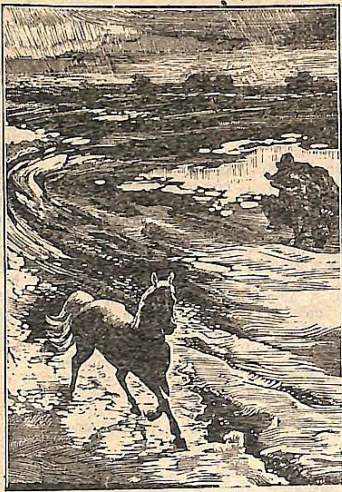

В Києві 14 районів, багато житлових масивів. Один з них, зображений на знімку нашого кореспондента, це масив Микільська Борщагівка. Основна його забудова була 25—30 років тому на місці села Борщагівка. Тривала вона понад 10 років, з 1966 по 1977 роки.

В основу планувальної структури масиву покладено мікрорайон, в центрі якого площа, навколо якої розміщується торговельний центр, кіноотеатр, бібліотека, плавальний басейн, спортивні споруди. Цю площу ви й бачите на знімку. Масив забудовано 5-, 9-, 12- та 16-поверховими житловими будинками. Композиційну вісь всього масиву утворюють проспекти 50-річчя Жовтня і дорозі до площі Перемоги споруджено наземну двоколійну лінію швидкісного трамваю. Загальна житлова площа масиву Микільська Борщагівка 1600 тис. кв. кілометрів.

ЯВИЩЕ, ЯКЕ НЕМОЖЛИВО ЗРЯЧИМ НЕ ПОМІТИТИ...

На архітектурному факультеті відкрилась особиста виставка картин члена Спілки художників України талановитого художника Михайла Куленка — педагога нашого усього закладу. Чисельна громада студентів

і педагогів, а також сторонніх відвідувачів зокрема іноземних, мала нагоду і насолоду ознайомитись з цією виставкою. На ній представлено графіка митця, що зображує наше спогодення — де паралелять і поєднуються прекрасне і трагічне... Особливу увагу привертають графічні шедеври з серії «Біль» та «Вони захищали Батьківщину».

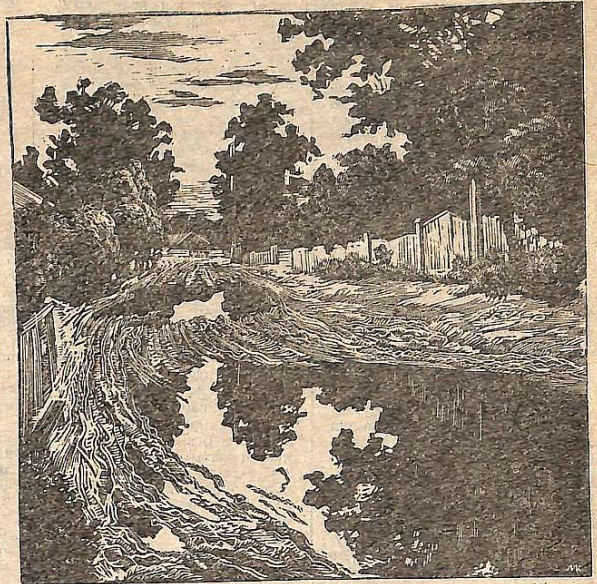
Багатом прихильникам припало до душі й ліричне спрямування: «Тина», «Моя земля», «Осінь»... Від картин митця віє гуманізм, щирість, любов'ю до Вітчизни, майстерністю... Усе вищегадане стверджує книга відгуків. Серед них — відгук юної художниці С. Сімакової: «Відчуваеш дійсно велику радість, спостережуючи як поєднуються у Ваших роботах тонкий ліризм людини, що любить свою землю, велика майстерність справжнього графіка, гостре око та зворушливе відчуття прекрасного».

Вражений професійним рівнем Михайла Куленка і один з фундаторів кафедри образотворчого мистецтва архітектурного факультету заслужений художник України, професор О. А. Горбенко.

Студенти 21-ї групи університету зазначили, що такі виставки підвищують авторитет педагога, викликають інтерес до його особливості і серйозне сприйняття його порад, а також розвивають смаки, розширюють кругозір і надихають студентів на творчу роботу.

А у цьому році графіка Майстра має прикрасити книгу-казку українського Андерсена, яка видається англійською та українською мовами, завдяки чому — буде відома і за межами України.

Анатолій ЗАКРЕВСЬКИЙ
казкар.

Тина, земля

М. Куленко

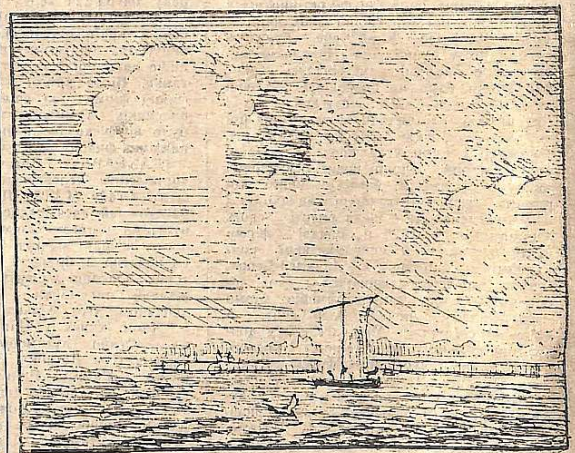
ЕТИМОЛОГІЯ СЛОВА

ЩО ЗНАЧИТЬ ДЛЯ УКРАЇНЦЯ БОРЩ? Для мешканців польських хат та степних мазанок це питання може прозвучати крайньою мірою дивно. Справа в тому, що ця страва сприймається такою, без чого неможливо жити, без чого розпинається життєвий ланцюжок. Як не можна уявити моря без води, садка без дерев, так для українця нема обіду без миски борщу. Він міри не знає: скільки не насипай, все буде сорбати. Що ж говорити про голодного грекочія, що схи-

роплини-борщевника, яке в побуті часто іменували «борщем». Селяни із задоволенням використовували його до їжі... В «Домострое» читаємо: «До осені борщ режуть, сушать, ино всегда пригойдится и в год, и в даль». Так чи інакше, але безсумнівно, що борщевник на правах основного компонента «особливо голодною весною» міг входити в склад гарячого варива і поступово його назву перенесли на нову страву. Корінна основа страви — «борщу» і культурними слов'янських землерослини — «борщу» міцно угно-

«лістя», а українське діалектичне «бръсть» — «нірка». Татари називають перець «борич», а горох — «борчак». І листя різних рослин, і перець, і навіть горох присутні в українському борщу. Наші далекі слов'янські предки називали ячмінь «бор», нинішні азійки фіксують такі його назви, як «бар» (серби), «бер» (поляки), «barley» (англійці). Чеченці словом «борц» називають просо. І ячмінь, і просо були давніми культурами слов'янських землеробів. З них вони готували різ-

Цього року у старшого викладача кафедри рисунку і живопису Анатолія Сотніченка в корпусі архітектурного факультету відбулась виставка графічних та живописних робіт, яка привернула увагу багатьох студентів і викладачів нашого університету. Подано ілюстрацію з цієї виставки.

НАЙКРАЩА СТРАВА

дился над цією мискою і самовіддано працює ложкою. Мені що-небудь, аби борщ», — каже він без фальшивої скромності. Навіть, якщо гостей, окрім борщу, чекає багато інших смачних страв, господаря, запрошуючи до столу, каже: «Сідайте борщувати».

«Смачний до краю», — хвалять часто домашні борщ, що вдався і цим часто сказано все, тому що за краєм тим нема вже ані самої борщової страви, ані навіть спогадів про неї. «Пусте навіть вареник з маслом», — жартують азартні борщовики. — Нема в світі нічого смачнішого за борщ. Борщ в Україні варять майже в кожній родині, однак не всюди знають про історію цієї знаменитої страви. Слов'янські предки українців готували «вариво із зіллям» — так називалися різноманітні овочеві рідкі страви, які заправлялися також лісьними коріннями і травами. Серед овочевих компонентів виділявся буряк, який називали ще «бърсьце». Можливість зберігати цей овоч протягом року, приємний буряковий смак, а особливо яскравий червоний колір бурякового варива і визначили назву відомої далеко за кордонами України рідкої їжі.

ДЕЯКІ кулінари вважають, що слово «борщ» виникло від

дидлася в тисячолітніх земних пластах. Борщевник має характерні гострі листя. Тому його назва може походити від давньоіндійської «bhrtis» — вістря, зубець, край. Німці, скажемо, називають щетину «borste», а окуня, що має гострі плавічі «barsch». Є подібні «гострі» борщові слова і у інших народів. Давне засохле коріння, що рипотом пустило паростки, може згладитися, коли в роті палахкотить вогнище, причиною якого є гострий борщ з перцем.

ЧИ Є ІНШІ ДУМКИ? Пошук істини, навіть якщо він стосується борщових смаків, про які не сперечаються, не має границь. Давайте погортаємо сторінки словників. Швидше над усе нам вдасться відшукати сімейного зв'язку між більшістю «борщових» слів в мовах народів світу. Тому належить одразу домовитися вважати мандрівку по сторінках словників не важкою науковою працею, а приємною прогулянкою омовінічним полем, густо засіяним квітами. Комусь здається зупинитися і помилуватися різнобарв'ям, хтось допитливий відшукати і сховає пелюстки, щоб потім дослідити його на дозвіллі.

ПРОДОВЖИМО етимологічний пошук в рослинному світі. Сербськохорватське слово «брст» означає

ні страви, які серед хліборобів були також популярні, як і нині борщ.

Не можна уявити українську кухню без борщу, а хату без запасу борошна. Чи можуть борщ і борошно бути братами, виникнути з одного родового гнізда? І борщ — їжа, і борошно — їжа. Більше того: хліб, що випікають з борошна, як і борщ в Україні, — голова всьому. В давнину словом «борошно», а також узятим з церковнослов'янської мови словом «брашно», яке також має помітний борщовий відтінок, називали взагалі їжу, продукти.

Деякі вважають, що борщ має не рослинне, а м'ясне походження. Доводячи свою правоту, вони звертають увагу на монгольські слова «борц» — в'ялене м'ясо, нарізане тонкими пасками (у бурятів таке м'ясо називається «борцо» і «борших» — бути наваристим, чеченське «борш» — бичок, Українські козаци, стикаючись із степниками, могли перейняти у них і прийоми готування їжі. У всякому разі ніхто не буде заперечувати присутності в борщі із золотистими п'ятаками жиру уламків печучого степного сонця, яке було одним і для кочівників, і для хуторян грекочієв.

В. СУПРУНЕНКО

ЯК РІДНІ БРАТИ

На все життя щаслива доля поєднала двох великих митців української культури Івана Тобілевича (літературний псевдонім Карпенко-Карий) і Марка Кропивницького. Позналилися 1862-го. Разом у Вобрищі почали чиновницьку службу. 1865 р. спільно з Кропивницьким Тобілевич організував аматорський гурток в Єлісаветграді. Коли Марк став секретарем Єлісаветградського поліцейського управління, то довгий час жив у родині Тобілевичів. Юнаки дільшили думками про театр, співали народні пісні, полюбили романси Кропивницького «Де ти бродив, моя доле» і «Соловейко».

Пізніше, 1872 р. Тобілевич гостював у Кропивницького в Одесі і запропив друга до Єлісаветграда. Марко Лукич при-

їхав і одразу ж став режисером аматорського драматичного гуртка. А коли до Єлісаветграда прибула трупа М. Старицького, обидва почали працювати в ній, причому мали за честь виступати з ними на сцені. Знаменно, що Кропивницький грав у п'єсах Тобілевича, а той — у п'єсах Кропивницького. Чудово відтворював Іван Карлович образи з власних п'єс (їх він написав вісімнадцять). Особливо вдало грав Мартина Ворулю і Калитку.

Доля часто розлучала друзів, проте вони завжди лишились поруч.

НАШ. КОР.

Редактор І. ГЕРАЩЕНКОВА